

Tamás Dénes – Láng Zsolt

A VALÓSÁGSZAGÚ
REGÉNYDORU POP: SZOCIALISTA SZAPPANOPERA. FORDÍTOTTA
TAMÁS ETELKA. MAROSVÁSÁRHELY, LECTOR KIADÓ, 2017.

LZS: Úgy tűnik, egy az egyben a szerző élettörténetét olvassuk, a nevek, a helyszínek, a történelmi korszak beazonosítható, hasonlóképp a Dallas című tévéfilmsorozat (szappanopera), amely valamiképpen összefonódik a regénybeli szereplők életével – akár úgy is tekinthetjük, hogy a párhuzamosság (Dallas és való élet) szorongató jelenléte generálja a regény poétikai feszességét. Mennyire működik sikeresen ez a szerkezet?

TD: Azt hiszem, a kommunizmusról szóló regényeknek egyik legfontosabb kihívása (bár lehet, minden regényé az), hogyan lehet formát adni annak a terhelt életanyagnak, mi az a szerkezet, amely elhordja, történet, ami képviselni tudja az ott megtörténtekeket. Doru Pop laza, mozaikos szerkezetet választott, és a gyerekkor szemüvegén keresztül ábrázolja a korszakot, a tragédiát komédiába, groteszkbe oldva fel. Ez mindenképpen érdekes döntés, és ezáltal sokszínű, villódzó regény jön létre. Formái szigor helyett az ötletek, a megszólalási regiszterek elburjánztatása. Mivel már számos regényben talákoztam hasonló megoldással (Matei és Filip Florian, Dragomán György), ezért azt kérdezném: vajon miért a gyerekperspektíva bizonyul leginkább termékenynek annak a kornak az ábrázolásában, amely mégis felszámolt egy világot, és tragédiát tragédiára halmozott?

LZS: A gyerekperspektíva kézenfekvő, mert akik beszámolnak azokról az időkről, akkoriban épp gyerekek voltak. És egy gyerek számára a legelőtérbb kor is gyerekkor, amely közelebb áll a mesékhez, mintsem a tragédiákhoz – lásd még a *Sorstalanság* elképesztő humorát.

TD: Igen, és azt gondolom, magában a kommunizmusban is, mint minden diktatórikus, s ezáltal hazugságra, képmutatásra épülő rendszerben, számos szürreális, groteszk, s ezáltal meseci elem volt, ami gyerekperspektívából

kitűnően bemutatatható. *Szappanopera* – kínálja a regény címe. Nem túl hatásvadász cím? Mennyire tartod jó megoldásnak? Elég ehhez a regény elején a Dallasra való utalás?

LZS: Amit korábban mondtál a laza, mozaikos szerkezetről, ide is beillik, személy szerint kevésnek érzem a Dallas-szal való párhuzamot, kevésnek, mert túl lazán áll össze ez a sok kicsi jelenet. Sok kicsi emléktöredék, végül is lehetne ennyi az egész regény, valaki elmeséli az életét, ez működni szokott, de itt meg van spékelve a dolog mindenféle bölcsességgel, ikonografikus címkével, tanulsággal – talán a Dallas-párhuzamra kellett volna jobban ráerősíteni, a hamis, felszínes világ amott, a hazug, felszínes világ emitt. Amúgy, ha összevetem az emlegetett Filip Florian könyveivel, vagy mondjuk Cărtărescuval, aki szintén arról a korszakról írja legsikeresebb regényeit, akkor erre a regényre mégiscsak a szappanopera „valóságfeltáró” szintje illene.

TD: Igen, én is éreztem valami túl hevenyészett jelleget az egészben. Számos rész, viccesnek szánt betét túlságosan a poénra, a meghökkentésre van kihegyezve. Szóval, nem kimagasló regény, de szórakoztató, és mindent úgy éri el, hogy egyszerre tud szívszorogatónak és humorosnak is lenni. Különben az apró, groteszk, mesei elemekben néha Esterházyt véltem kikandikálni. Azokat tartottam a legjobbaknak.

LZS: Végül is a „közjáték”-nak nevezett betoldás, hozzáfűzés jól is működhetne, mintegy a regény önmagára tekintő gesztusaként, de az a baj, hogy igen gyakran ugyanaz az adomázás megy ott is.

TD: Hát nem egy túlzottan reflexív regénnyel van dolgunk, az biztos, de mégis eléggé életszerű, -szagú, főleg ha a magyar nyelven írt regényekkel vetjük össze. S hogy mennyire van benne a „valóság”? Az a kérdés, mit várunk el. Azért a szerző tágas családja eléggé valóságzagú, ahogy a szokásos helyszínek is, az iskola, a blokk, a kaszárnya. Különben mit szólsz ahhoz a valószínűleg túlzottan általánosító felvetésemhez, amit ez a regény is igazol, hogy míg a magyar regények metafizikusak, apokaliptikusak, reflexívek, addig a román regények sokkal érzelmesebbek, szenvedélyesebbek, az életanyag rétegzettebben, tobzódóan van jelen bennük?

LZS: Valóság, igen, megvan a szaga. De túl zárt világ ez, túl belterjes, bezárja az olvasóját. Nem éreztem érintettséget. Hasonló kaszárnyában voltam én is, feltámadtak akkori emlékeim, de aztán rögtön vissza is temetődtek... Ami a magyar és román összevetésedet illeti, lehet kiválasztani olyan regényeket, amelyekre igaz, és olyanokat, amelyekre nem. A nyolcvanas években életanyaggal igencsak el voltunk látva. Meg utána is!

TD: Nekem mégis ez a kierősödő tapasztalatom. De persze, számos ellenpéldát fel tudnánk hozni. Ami pedig az életanyagot illeti, nemcsak a gazdagsága a meglepő, hanem a hasonlósága is. Mármost az, hogy nekünk, magyaroknak és románoknak mennyire közös az élménycsomagunk, amit magunkkal hozunk onnan. Mára már megtörtént az erdélyi magyar és a román társadalomnak a szétfejlődése. De a kommunizmusban nem volt ez így. Furcsa, de ha a maga kényszeres, torz formájában is, tényleg közösségi volt. Gyakran elgondolkozom azon, nem lehetne, kellene valamit átmenteni abból a világból.

És amit még a regény erényének tartok, hogy nem ítélkezik.

Egy kérdésem volna még. Mit szólsz a fordításhoz? Mert szerintem nem volt jó ötlet, hogy a fordító magyarította (és nem mindig sikeresen) a korszak jellegzetes fordulatait, megnevezéseit, dalszövegeit. Elég lett volna lábjegyzetbe lefordítani azokat, ugyanis így teljesen elveszett a román hangzás által hordozott pluszjelentés, amit azért mindannyian, itt Erdélyben jól ismerünk, s ezért mélyen rezonál bennünk.

LZS: Egyetértek.